

Mis on õpiku kahe kaane vahel?

Margit Ross

2024. aasta 27. märtsil

ENUTi koolituspäeval

XXI sajandi eesti lastekirjandus on oma olemuselt pigem kollektiivne kunst, kus taktikepp ei ole alati kirjaniku käes – väga sageli on määravaks hoopis kunstnik, kujundaja, toimetaja, kirjastaja. Isegi trükikojal, kus raamatut trükitakse, on oma roll. Mitte et need rollid muude raamatute puhul olulised poleks, aga neis on enamasti esiplaanil siiski kirjasõna, ülejäänu on selle teenistuses.

Ilona Martson. Eesti lastekirjandus XXI sajandil. *Katse hoomata hoomamatut*
– Looming 3/2024, lk 404

Sisutöös osalejad

- juhtivtoimetaja
- autor
- toimetaja
- kujundaja
- retsensendid
- küljendaja
- kunstnik
- fotograaf
jt

Mis on õpik? (1)

EKI ühendsõnastik (EKSS):

õpik = õppeaine v. -kursuse kokkuvõtlikku sisu esitav trükitud (või elektrooniline) õppevahend

Raamatukogusõnastik:

raamat mingi aine süsteemipärase esitusega selle omandamiseks vastavalt õppekavale

õppevahend • abimaterjal õppijale, nt õpik, vihik, või õpetajale, nt maakaart, õppefilm, luukere

Mis on õpik? (2)

Haridussõnastik:

- õpik, õpperaamat van, kooliraamat van
- õppevahend • abimaterjal õppijale, nt õpik, vihik, või õpetajale, nt maakaart, õppefilm, luukere
- **Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (3.ptk, 1. j § 20) :**
- (1) Kool võimaldab põhiharidust omandaval õpilasel kasutada tasuta vähemalt kooli õppekava läbimiseks vajalikku **õppekirjandust** (näiteks **õpikuid**, tööraamatuid, töövihikuid ja töölehti) ning üldkeskharidust omandaval õpilasel vähemalt kooli õppekava läbimiseks vajalikke õpikuid.

Mis teeb õpiku?

- sisu (aines, tekst)
- metoodika (vahendid-võtted)
- kujundus ja esitus
 - toon/hääl/register
- oluline mõjur – hind

Õpik

- esitab sisu
- käivitab õpitegevuse
- reguleerib õpiprotsessi

Autoriõigusega kaitstavad teosed

- Autoriõigus tekib kirjandus-, kunsti- ja teadusteostele.
- **Teoseks** käesoleva seaduse tähenduses **loetakse** mis tahes originaalset **tulemust** kirjanduse, kunsti või teaduse valdkonnas, **mis on väljendatud** mingisuguses **objektiivses vormis** ja on selle vormi kaudu tajutav ning reprodutseeritav kas vahetult või mingi tehnilise vahendi abil. Teos on originaalne, kui see on autori enda intellektuaalse loomingu tulemus.

(<https://www.riigiteataja.ee/akt/810714?leiaKehtiv>)

Intellektuaalse tegevuse tulemused, mis pole autoriõigusega kaitstavad teosed, on nt

- ideed, mõisted, teooriad, meetodid, kontseptsioonid, faktid ja andmed;
- rahvaloominguteosed;
- õigusaktid ja haldusdokumendid ning nende ametlikud tõlked;
- riigisümboolika (lipud, vapid, ordenid, medalid, märgid jne);
- päevauudised ..

(<https://www.riigiteataja.ee/akt/810714?leiaKehtiv>)

Haridusministri määrus

Õpikute, töövihikute, tööraamatute ja muu õppekirjanduse riiklikule õppekavale vastavuse kinnitamise tingimused ja kord ning nõuded õpikutele, töövihikutele, tööraamatutele ja muule õppekirjandusele

algtekst: Vastu võetud 20.07.2000 nr 27

Haridus- ja teadusministri määrus

Õppekirjandusele esitatavad nõuded, õppekirjanduse retsenseerimisele ja retsensentidele esitatavad miinimumnõuded ning riigi poolt tagatava minimaalse õppekirjanduse liigid klassiti ja õppeaineti

Vastu võetud 24.03.2016 nr 13

Õppekirjandusele esitatavad tehnilised nõuded, mh

2016 (praegu kehtiv)

(1) õppekirjanduse, sh õpiku ja ülesannete kogu kogukaal ei ületa:

- 1) 400 grammi I kooliastmes;
- 2) 450 grammi II kooliastmes;
- 3) 500 grammi III kooliastmes.

(2) Õppekirjandus trükitakse mati pinnaga paberile, mille kaal on kuni 70–100 g/m².

(3) Õppekirjanduse teksti, sealhulgas lisateksti suurus, kirjastiil, paigutus ja värv, sealhulgas taustavärv, võimaldavad ladusat teksti lugemist, võttes arvesse õppekirjandust kasutava õpilase vanust.

2000 (algtekst)

1) 1.–3. klassi õpiku kaal võib olla kuni 400 g, maht – kuni 10 trükipoognat; 4.–6. klassi õpiku kaal võib olla kuni 450 g, maht – kuni 14 trükipoognat; 7.–9. klassi õpiku kaal võib olla kuni 500 g, maht – kuni 18 trükipoognat. Raamatu kaal võib suureneeda maksimaalselt 10%;

2) õppekirjanduses ei kasutata kõrgläikega ega suure läbipaistvusega paberit;

Esit(l)us

- Kujundus
 - tüpograafia
- Illustratsioonid
- Pealkirjad ja tähised
- Tootmisstandardid

Kontrollnimekiri. Sisu

- Kas sisu toetab õpieesmärke ja õppekava läbivaid teemasid?
- Kas õppekava läbivate teemadega on arvestatud?
- Kas sisu võimaldab valdkonnasisest ja ainetevahelist lõimingut?
- Kas sisu on veatu ja teaduslikult ajakohane?
- Kas teemad on sihtrühmale eakohased ja uudsed?
- Kas teemad on sihtrühmale köitvad ja arvestavad nende igapäevakogemusega?
- Kas on käsitletud nii kohalikke kui ka globaalseid olusid, linna- ja maaolustikku?
- Kas nii poiste kui ka tüdrukutega on arvestatud?

Kontrollnimekiri. Vorm ja kujundus (1)

- Kas õpik tervikuna on kvaliteetne ja nägus (üldmulje)?
- Kas materjal on selgesti jagatud sobivateks plokkideks ja hästi märgatavate leheküljenumbritega?
- Kas illustratsioonid on sisuga kooskõlas ja eakohased, peegeldavad sihtrühma väärtushinnanguid ja sotsiaalset tausta?
- Kas kujundus on atraktiivne ja kasutajasõbralik?
- Kas tekst ja illustratsioonid on heas tasakaalus?
- Kas kirjaliik ja suurus on loetavuse teenistuses?
- Kas kujundus arvestab kaasaegseid suundi ja praktikat, on moodne ja asjakohane, illustratsioonid on tehniliselt kvaliteetsed?

Kontrollnimekiri. Vorm ja kujundus (2)

- Kas õpitsüklid eristuvad üksteisest selgesti?
- Kas õpiprotsessi toetavad mitmesugused tähised (kirjaeristused, värvid, sümbolid)?
- Kas õpiku käsitlemist (navigatsiooni) hõlbustavad kohased sümbolid, ikoonid, värvid?
- Kas tähiseid/värve kasutatakse järjekindlalt?
- Kas pealkirjade ja alapealkirjade süsteem on loogiline ja selge?
- Kas eri plokid on ühtaegu üksteisest selgesti eristatud ja üksteisega seotud?
- Kas **formaad** on sihtrühmale sobiv?

5. kl eesti keele õpik (2006)

7. Suur algustäht

Harjutus 1. Leia tekstist kõik nimed. Kuidas kirjutatakse nime algustäht?

Ühes Läänemaa külas elab väike tüdruk Pille koos oma ema Helle ja isa Martiga. Neil on kodus palju loomi: koer Tuksi, kass Kõuts, lehm Mustik ja bobune Miira. Kanad on neil ka, kuid kanadel nimesid ei ole.

Eelmisel nädalal käis Pille vanaema Martaga Tallinnas, kus nad nägid Paksu Margareetat ja Kolme Öde. Tagasi sõitsid nad aksiaalselt Läänemaa Liinid bussiga. Sõiduigavuse peletamiseks ostis vanaema endale Eesti Ekspressi ja Pillele Tähekesi.

Kõik nimed kirjutatakse suure algustähega. Nimed on näiteks inimestel: *Anni, Kati, Pille, Minda*; loomadel: *Muri, Miira, Pank*; kohtadel: *Hellamaa, Suure-Jaani*; chitistel: *Pikk Hermann, Paks Margareeta*; asutustel: *Tallinna Väike-Õnnise Gümnaasium, Eesti Energia*; riikidel: *Eesti Vabariik, Rootsi Kuningriik*; ajalehtedel: *Postimees, Virumaa Teataja*; ajakirjadel: *Eesti Naine, Siima, Tehnikamaailm*; taevakehadel: *Päike, Suur Väiker*.

Suure tähega kirjutame ka **hüüdnimed**: *Reisi (Reivo), Pikk (pikk õpilane)*.

Samuti kasutame suurt algustähte **kaupade** märkimisel: *Madise (leib), Teekonna (konnad), Doktor (vors)*

Harjutus 2. Leia tekstist kõik nimed.

RÜNDEMÄNGIJAD: KENNETH KERUNDI, BENNY FREDRIKSSON JA BERT SUPERTAHT LJUNG.

KENNETH KERUNDI ON KA KUMMALINE NIME. AGA TA EI OLE ROOTSLANE, TA ON UGANDAST. TA RÄÄGIB, ET TEMA EMAJA ISA OLEVAT JALGRATASTEL SIIA SÕITNUD. NAD TAHTNUD KEENIASSE SÕITA, AGA EKSIID ÄRA JA SATTUSID KONGOSSE, KEEGI EI USU TA JUTTU. KENNETH ON ALATI PÄEVITTUNUD. SEE ON ERAÕTGLANE. MEIE TREENER GORDON ÜTLEB, ET TA ON VÕISTKONNA KÕIGE PAREM MÄNGIJA. TA VALETAB.

KA BENNY FREDRIKSSON KÄIB MINU KLASSIS JA TEDA KUTSUTAKSE BENNY KULDJALAKS, KUI TA PALLILE PIHTA SAAB, KUI TA PALLI KAOTAB, KUTSUTAKSE TEDA BENNY TÕMPJALAKS. 72 PROTSENDIL JUHTUDEST KUTSUTAKSE TEDA BENNY TÕMPJALAKS.

(Sören Olsson, Anders Jacobsson „Bert ja vennad“, mõni keelart rõhkunud Anni Tarvis)

Harjutus 3. Kirjuta korraliku käekirjaga vihikusse Aino Perviku raamatu „Dixi ja Xixi“ tegelased. Suurtele tähtedele tõmba joon alla.

KLOUN DIXI, KOER XIXI, ELEVANDILAPS MBUMBA, KOJETANTSIJANNA DESDEMOONA, TULENEELAJA DESPERAADO, LORELEI, TULETÕRJUJA ANDERSSON, DON LORENZO, SIEGFRIED, AMALIE, NAAPSU, KATI, TULETÕRJUJA HERBERT

Harjutus 4. Kirjuta järgmised Eesti linnanimed tähestikulises järjekorras vihikusse.

KÄRDLA, KURESSAARE, PÄRNU, HAAPSALU, TALLINN, RAPLA, PAIDE, VIILJANDI, VALGA, VÕRU, PÕLVA, TARTU, JÕGEVA, RAKVERE, KOHTLA-JÄRVE

Peatüki lõpulugu

KUIDAS MU KODUKOHT NIME SAI

(2003/2004 Juhataja Kunderi Seltsi juhatusele antamargrid 100)

Janez Osmapuu

See lugu juhnus kaua aega tagasi ja pajarab Pääsusilma talukoha saamisloost. Ammu-ammu elas üks rikas mees. Ta armastas väga lilli, eriti pääsusilma. Ta istutas neid palju oma maja ümber ja imetles neid iga päev. Tema aias töötas palju aednikke, kes hoolitsesid tema lillede eest. Eriti hoolega pidid nad hoolt kandma pääsusilmade eest. Kuigi rikka mehe juures töötas palju aednikke, ei tähenda see, et ta poleks ise lillede eest hoolitsenud. Igal hommikul tõusis ta vara, õhuti läks hilja magama, kogu päeva aga veetis ta oma lillede keskel.

Aastad läksid mööda. Mehe varandus vähenes iga aastaga, kuni ühel päeval avastas ta, et on jäänud päris vaeseks. Ta ei suutnud enam aednikke palga maksta ja need lahkusid tema juurest. Lõpuks pidi mees ka ise oma suurest ja uhkest majast lahkuma. Ta nuttis, kui pidi oma aia hõvasti jätma.

Mees rändas ja rändas, et tööd otsida. Lõpuks jõudis ta Virumaaile ühe väikesesse küllakesse. Ta sai Essu mõisas tööd ja asus elama mõisa lähedusse väikesesse viletsasse majasse. Aga mees oli kurb, sest ta pidi varahommikust hilisõhuni tööd rabama ega saanud tegeleda oma maja ja aia. Ta unistas oma ilusast aias iga päev.

- Jätka töövihiku harjutusega 53.
- Leia tekstist kohanimed.
- Lugu räägib ühe koha nimesaamisloost. Mõde sinagi välja misugune müstend mingist kohast, selle nimest.

5. kl eesti keele õpik (2012)

1.4 Häälikuühendite õigekiri. Antonüümid

Harjutus 17

Lugege tekst läbi ja täitke ülesanded selle järel.

Ülal ja all

Nagu harilikult ikka, oli Ülal ülal ja All all. Ülal olemisest oli Ülal juba üsna tüdinud ja ega Allgi viitsinud enam eriti all olla.

„Alt ära!” hõikas Ülal ja vuhises alla. Hädavaevu jõudis All alt ära hüpata.

„Teinekord vaata ikka ette,” manitses All ülles ronides. Redel naksus ja praksus.

„Pole võimalik, Ette läks juba koju,” teadis Ülal ja seadis ennast all mõnusasti sisse.

„Kas tõesti?” imestas All. Ta oli juba ülles jõudnud. „Äkki peaksime meiega koju minema? On vist juba hilja.”

„Pole justkui näha,” ütles Ülal alt ja vaatas ringi. „Ega Hilja nii vara tule. Aga ta lubas pärast tulla küll.”

„Ootame siis ära,” otsustas All ülal, „ja mängime veel natuke.”

„Mis mängu?” küsis Ülal alt.

„Ikka sedasama, et sina oled all ja mina ülal,” hüüdis All ülalt.

„Hea küll. Aga pärast mängime jälle nii, et sina oled all ja mina ülal,” nõustus Ülal all.

(Henno Käo „Pirretass”)

Antonüümid – vastandsõnad. Vastandsõnad on oma olemuselt sarnased sõnad, mis mingi tunnuse poolest on vastandlikud. Vastandsõnu võivad moodustada eri liiki sõnad: omadussõnad (*rumal – tark*), nimisõnad (*vanaema – vanaisa*), tegusõnad (*nutma – naerma*) jm.

1. Missuguseid vastandtähendusega sõnu tekstist leidsid? Nimeta kõik vastandipaariid.
2. Miks on sõnad *ülal*, *all*, *hilja*, *ette* kirjutatud kord suure, kord aga väikese algustähega?
3. Jätka töövihiku harjutusega 14.

Harjutus 18

Otsi igale A-rühma sõnale B-rühmast kaks vastandsõna.

- A. madal, magus, peen, terve, maa, täna, tõusev, parem, lahja
B. sügav, hapu, eile, kange, poolik, halvem, linn, mõru, loojuv, labane, haige, homme, taevas, kõrge, jäme, langev, vasak, rammus

Kaks erisugust täishäälikut kõrvuti moodustavad **täishäälikuühendi**, nt *taevas*, *kauga*, *mõistma*.

Mitu erisugust kaashäälikut kõrvuti moodustavad **kaashäälikuühendi**, *limpsima*, *kuldne*, *korjama*.

NB! Kaashäälikuühendis kirjutame kõik tähed ühekordselt, nt *kapsad*, *papiid*, *kündis*.

- Tuleta meelde, kuidas kirjutatakse liitsõnu. Kumb liitsõna osa on põhisõna, kumb täiendsõna?

TULETA
MEELDE

Harjutus 19

Harjuta etteütluseks. Loe lauseid ja jätta meelde, kuidas neid sõnu kirjutatakse.

Mihkel värvib kunstiringis pilti. Silvi leidis metsast palju pilvikuid. Õnnelik lammast hamustas mõnuga kollaseid võililli. Kaido käib tööl võimsas vabrikus. Kristi sirvis laulikut. Marju ja isa läksid järgmisel päeval väikese varsa juurde heinamaale. Seal krõmpsutasid rohtu ka valged lambad ja kirjud lehmad. Isa võttis kaasa õngeridvad. Poiss nägi oma ukse ees suurte kõrvadega koera. Ema küpsetas lõunaks lambapraadi. Vanaema kortsutas kulmu, sest ta ei näinud lugeda nü väikest kirja. Näljane hunt limpsas keelt. Kirsiaias lendasid vindid.

Harjutus 20

Koostage klassis oma lemmikraamatute stend. Igaüks kirjutab lehele, mis on tema lemmikraamat, lisab sellele lühikese põhjenduse ning illustreerib oma lehe. Riputage tutvustused klassis üles ning uurige, missugused on klassikaaslaste lemmikraamatud.

KORDAME!

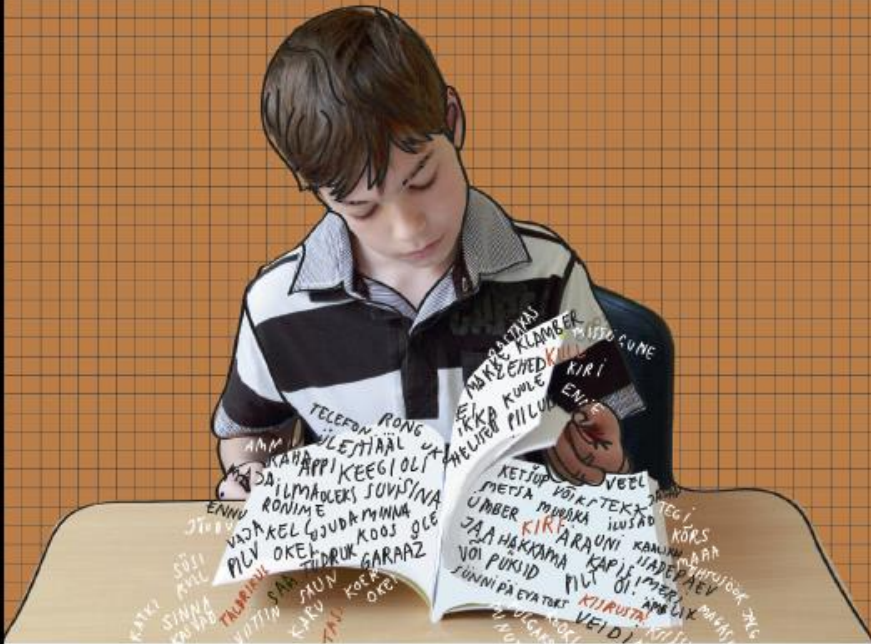
1. Missugused häälikud moodustavad häälikuühendi?
2. Too näiteid sõnade kohta, kus esineb kaashäälikuühend. Missugust reeglit tuleb silmas pidada kaashäälikuühendiga sõnu kirja pannes?
3. Too näiteid antonüümipaaride kohta.

5. kl eesti keele õpik (2012): vahetiitel ja alapeatüki algus

„Sõnu on palju ja suurimist on viite.”
(Doris Kareva)

SELLES PEATÜKIS

- › harjutame efektiivset lugemist;
- › loeme erilaadseid tekste;
- › tutvume eri lugemistehnikatega;
- › õpime, millal kirjutada sõnu kokku või lahku;
- › võrdleme liitsõna ja liitega sõna;
- › õpime sõnaraamatut ja veebisõnastikku kasutama.

2.1 Efektiivne lugemine

Harjutus 26

Arutage pinginaabriga, millest kirjutatakse järgmiste pealkirjadega raamatutes.

- „Pea suu!”
- „Pan Kleksi akadeemia”
- „Tänavalapsed”
- „Luuseri päevik”
- „Monster High. Tere tulemast koletiste kooli!”
- „Pilk inimkeha sisse”
- „Õnneliku inimese särk”
- „Sütamine koolis”
- „Pörsas Possu”
- „Hirmuhaigla”

1. Valige pealkirja järgi kolm raamatut, mida te tahaksite lugeda.
2. Joonistage vihikusse kolme veeruga tabel. Esimesse veergu kirjutage raamatu pealkiri. Teise veergu kirjutage lühidalt (2–4 lauset), millest see raamat võiks rääkida.
3. Ötsige internetist nende raamatute kohta infot. Kirjutage tabeli kolmandasse veergu lühidalt (2–4 lauset), millest see raamat tegelikult räägib.
4. Võrrelege teist ja kolmandat veergu. Kui palju te raamatu pealkirja järgi suutsite õigesti raamatu sisu oletada?

KUIDAS OLLA EFEKTIIVNE LUGEJA?

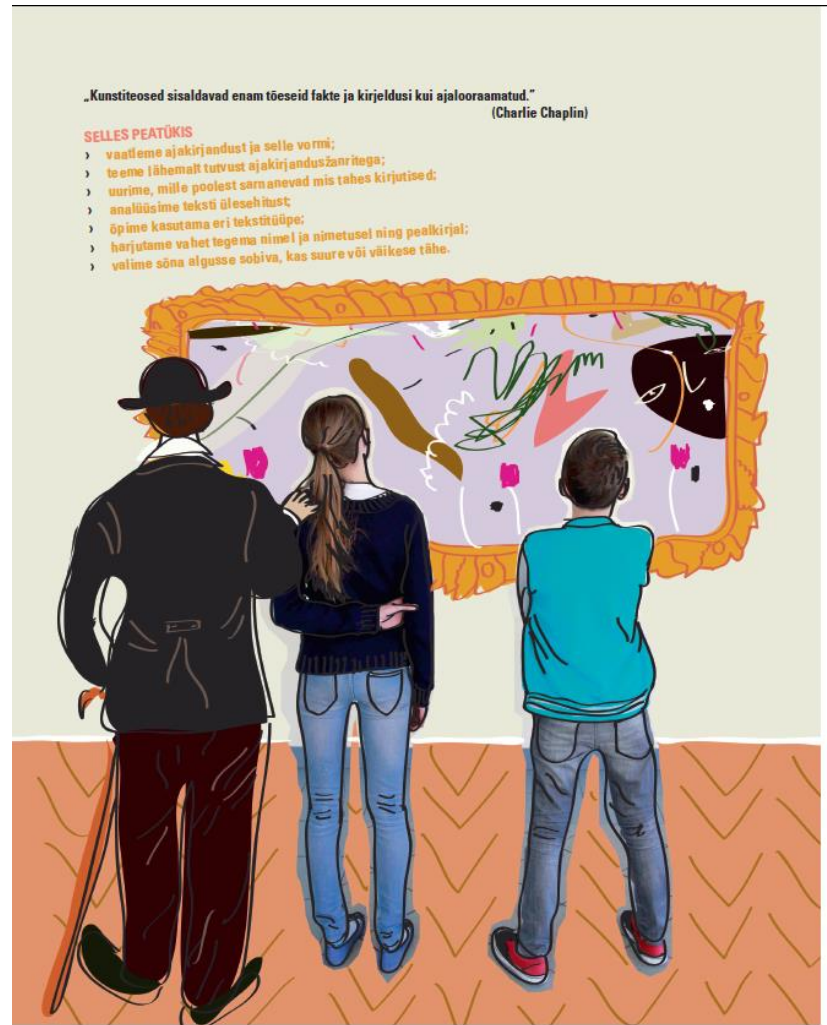
1. Uuri teksti pealkirja, esimest ja viimast lauset, raamatu puhul vaata ka sisukorda. Püüa ennustada, millest tuleb selles tekstis juttu.
2. Mõttele, mida tead selle teksti teema kohta juba praegu. Kas oled sama autori tekste varem lugenud? Millest ta on varem kirjutanud?
3. Mõttele, miks sa seda teksti loed: kas see on õppetekst ja sa pead selle teksti sisu järgmisel päeval vastama või loed sa seda teksti sellepärast, et tahad uut infot saada, või loed seetõttu, et tahad nautida põnevat raamatu maailma?
4. Kui tekstis on tundmatuid sõnu või sulle arusaamatuid lüüke, siis uuri sõnade tähendust ja loe lõiku mitu korda. Võib-olla lugesid esimesel korral pealiskaudset ega saanud seetõttu jutust ära.
5. Kui pead tekstist midagi meelde jätma, siis loe seda kohta aeglasemalt ja püüa mõelda, kuidas see uus teave on seotud sellega, mida sa juba varem teadsid. Kirjuta see oluline mõte vihikusse oma sõnadega. Olulise info meeldeajamiseks võid kasutada ka jooniseid ja skeeme.

Harjutus 78

Analüüsi vahetiitli kujundust ning sisu ja vormi kooskõla.

Moto – juhtmõte, teose või selle osa ees seisev mõtetera, tsitaat vms, mis aitab tõlgendada järgnevat teksti, viitab järgneva teksti mõttele

1. Kuhu on paigutatud moto? Miks? Mida see sulle peatüki teema kohta ütleb?
2. Kuidas on seotud peatüki teema ja vahetiitli pilt?
3. Kuidas on pilt loodud? Mis roll on fotol? Missuguste vahenditega on fotot täiendatud? Mis mulje see loob, mida fotole lisab?
4. Kus on kirjeldatud selle õpitsükli eesmärke? Sirvi oma õpikut, vaata teisi vahetiitleid: kas õpieesmärkide plokk on ühes kohas? Miks?
5. Vaata vahetiitlit pisut eemalt. Mis hakkab kõigepealt silma? Kuidas on element pilkupüüdvaks tehtud? Miks sinu arvates just seda elementi rõhutatud? (õ lk 71)

§ 5. Retsensendile esitatavad nõuded

(1) Õppekirjanduse retsensendid on:

1) üldhariduskoolis töötav õpetaja, kellel on vähemalt viis aastat töökogemust, millest vähemalt kolm aastat selles kooliastmes, millele retsenseeritav õppekirjandus on mõeldud ja kes kuulub sobiva valdkonna aineühendusse, ja

2) sobiva eriala või valdkonna õppejõud, teadustöötaja või teaduskraadiga spetsialist.

Retsensioonis antakse põhjendatud hinnang õppekirjandusele, eelkõige käesoleva määruse §-s 2 ja § 3 lõigetes 3, 4 ja 5 nimetatud nõuete täitmise kohta. Vajadusel esitatakse retsensioonis väljaandjale parandus- ja täiendusettepanekud.

§ 2. Õppekirjandusele esitatavad sisulised nõuded

§ 3. Õppekirjandusele esitatavad tehnilised nõuded

4

Selles peatükis

- võrdleme suulist ja kirjalikku keelt;
- koostame kõne;
- õpime, millal kasutada suurt või väikest algustähte;
- õpime, kuidas kirjutada pealkirju;
- loeme, missuguste harrastustega tegeldakse.

4.1

Suuline ja kirjalik tekst

Kuidas keelt kasutada, sõltub suhtlusolukorrast ja sellest, kes on suhtluspartnerid. Kodus räägime ema-isaga ühtmoodi, vanaema-vanaisaga pisut teistmoodi. Koolis sõpradega suhtlemine erineb õpetajatega suhtlemisest. Igapäevassuhtluses kasutatakse **kõnekeelt**. Kõnekeel on vaba ja piiranguteta, võib kasutada slängi ja keelendeid, mis pole kirjakeelses.

Koolis õpitakse **kirjakeelt**. Kirjakeel on normeeritud, reeglipärane keel, mis arvestab keelehooldajate soovitusi. Tänapäeval kasutatakse kõnekeelt ka kirjalikul suhtlemisel, nt MSNis, noortele suunatud raamatutes. Kirjakeelt kasutatakse aga ka suulisel suhtlemisel, kui on tegemist ametliku olukorraga, nt ametiasutustes asjaajamiseks.

Harjutus 65

Loe läbi katkend Henrik Relve Gotlandi-jutustusest raadiosaates „Kuula rändajat“. Võimaluse korral ka kuulake saadet: vikerraadio.err.ee/helid?main_id=1044251.

Arvesta, et kirja koma asemel on siin trükitekstis kasutatud pisut pikemat sõnavahet ning suulises kõnes lühidalt kostvad täishäälikud on traditsiooni-vastaselt märgitud ühe tähega. Pärast lugemist arutage klassis, mis on kõnekeele tunnused ja tooge tekstist näiteid.

Ja kui Gotlandi saarele rännata sis keskaja teema on seal igal juhul väga tähtis ja oluline. Kas või sellepärast et praegusel ajal on Gotland kuulus just oma keskaja festivalide poolest ja seal käib ka päris usinasti eestlasi igal aastal. Nii et kahtlemata Gotlandil on väga huvitav ajalugu, aga teistpidi ka sealne loodus on väga huvitav. Ja üks meiegi valisime siis oma Gotlandi rännaku jaoks just sellise aja et saaksime loodust näha aga saaksime osa ka sellest kuulsast keskaja festivalist.

Ja noh tänapäeval meie läksime niimodi et et kõigepealt siis autoga sõitsime Rootsi, praamiga ja sealt teise praamiga Gotlandile. Ja me olime kohal noh vähem kui 24 tunniga. Nii et see on suhteliselt kerge.

Ja kummaline küll et et võib-olla tuhat aastat tagasi suudeti hea pärituulega selline reis umbes sama kiiresti teha Eestist Gotlandile. Et sellele viitavad kas või vanad Hiiumaa ja Saaremaa nimed mis Rootsis ä kasutusel on et näiteks Saaremaad ee nimetatakse Rootsis tänase päevani

Kirjakeel – keele
ühtheim kuju, kirjutatud
tekstide kee

Kõnekeel – kõneldav
keel, suulises kõnes
kasutatav keel

Õseliks ehk siis Öösaareks. Ja et Hiiumaad jälle Dagöks ehk päevasaareks. Ja see näib justkui viitavat sellele et ä et umbes noh nii öö või päeva või ööpäevaga võis Gotlandilt nende saartele jõuda.

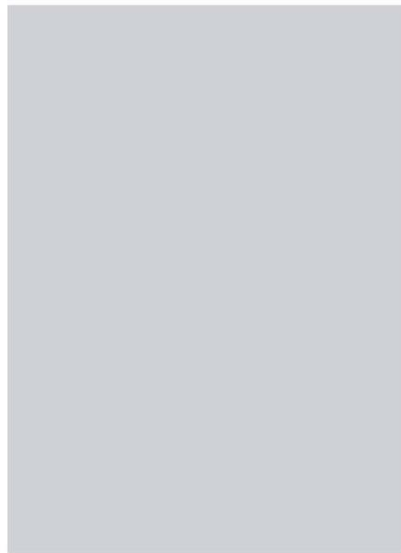
Ja noh tegelikult see võib-olla päris nii kiiresti ei käinud. Aga päris kindel on küll see et Gotlandi ja Saaremaa ja samuti Hiiumaa vahemaad on ikka suhteliselt väikesed. Nii et noh Saaremaa ja Gotlandi vahe on umbes 200 kilomeetrit ja isegi natuke vähem jah ja Hiiumaaga on umbes 300 kilomeetrit. Ja pole kahtlust et kusagil keskajal või ka pärast seda käis ikka päris tihe purjetamine nende saarte vahel. Ja see oli see Hansa Liidu aeg kolmeteistkümnes-kuueteistkümnes sajand sest kõik need alad kuulusid siis Hansa tee sisse.

Ja huvitav on ka see et ju eesti keeles on Gotlandi kohta olemas ka täiesti eestikeelne nimi see on Ojamaa. Ja seda teati alati et Ojamaa tähendab Gotlandit. Ja tegelikult ka pärast selle Hansa tee hääbumist oli ju veel niimodi, et et

kuski ee kuuteistkümmendal, seitsmeteistkümmendal sajandil oli ju nii nagu kogu Eesti olid ka Hiiumaa ja Saaremaa üks osa Rootsi riigist, nii nagu ka Gotland, ja ka siis käis väga tihedalt igasugune ühendus nii kultuuriline kui ka kaubanduslik nende saarte vahel. Nii et et selles mõttes on neil väga palju ühist Saaremaal ja ja Gotlandil näiteks. Ja huvitav on ju see et Gotland ei ole ju mitte

ainult ä Rootsi suurim saar vaid ta on ka Läänemere suurim saar kui jätta kõrvale need Taani väinades asuvad Taanile kuuluvad saared. Siis siis siin Läänemere põhjaosas on Gotland kõige suurem saar ja ja tegelikult Saaremaa on praktiliselt sama suur. Noh, ta on ühe kaheksandiku võrra väiksem kui Gotland. Et selles mõttes nagu tõelised sõsarsaared.

(http://vikerraadio.err.ee/helid?main_id=1044251, kuulatud 21.02.2010)

Harjutus 66

Koostage pinginaabriga dialoog, kus 8. klassi õpilane räägib kas sõbra, vanavanemate või õpetajaga ühel järgmistest teemadest. Esitage dialoogid kogu klassile. Arutage klassis, missugust sõnavara tuleks kasutada järgmistest olukordadest rääkides, arvestades vestluspartnerit.

Suvevaheaeg
Uus põnevusfilm
Autoavarii
Korvpallivõistlused
Nädalavahetus
Lemmikansambli kontsert
Kodune töö keemias

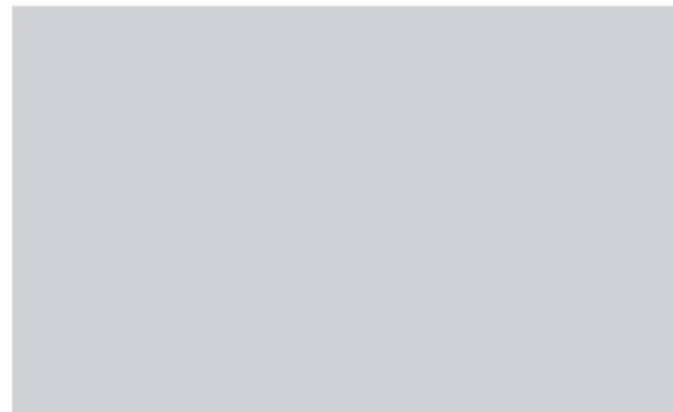
Släng – mingi ühiskonnarühma kõnepruuk. Rohkesti slängi kasutavad tavaliselt õpilased.

Murre – mingile piirkonnale omane allkeel. Paikondlik eripära tuleb välja suulises pruugis, kirjas kasutatakse murret hoopis harvem.

Harjutus 67

Koostage pinginaabriga oma slängisõnastik.

- Kirjutage nii palju slängisõnu, kui teile meelde tuleb.
- Kirjutage iga sõna juurde seletus.
- Reastage sõnad tähestikulises järjekorras.
- Võrrelge oma slängisõnastikku klassikaaslaste omaga ja vajaduse korral täiendage seda uute sõnadega.

Harjutus 68

Tõlgi hiiumurdes tekst kirjakeelde.

OLI VÄRKI....

Va Mere Mare kirjutas, et ta käis täikal. Ma metlesi, et lehe ka täikale, et kuupäev jo see. Neh – aga kos sa vanamoori paned?

Aga nagu välk selgest taevast – taal olli taris Kärdel käia ja ega ta mind senna seltsi äi kutsund. Sedasi ma siis läksigid Kassari – neh, ikka täikale. Ma vetsi seltsi ka mõne vana ukسلuku ja hobuse suuruad ja vana kõbla ja veel natust vehe muud värki. Ma metli, et suuruad kuluvad ee va moorile, kis küla poole kõõridab vei oopis mõne noorigu mihele...

Aga kui ma kohale sai, oli kauplemine juba käimas. Aga vihma akas jälle sadama. Äi via nendel mette – kohe vihm ka platsis.

Eks mõned olid siis ka seltsimajja sisse kolind, aga mes see pisune sabin ikka teeb – ma jähi ikka välja – tore oli vaadata, mis inimesed keike ostsid ja müüsid. No oli ikka palju vanakraamiküünlajalgu, seamolde, vasigukappasid, panne, potte ja igasuguseid muid nätsiguid, neh ja võtmeid ja raamaduid ja... Senne mihe juures oli kohe saba – neh, eks oli vägade uvitav.

Ja müüdi nõusid ja riidekraami ja jalavarje ja lilletaimi ja... Aga Mere Maret põlnd mette – ma oleks taa kääst ikka vanamoorile kassipoja viind, meite vana Ints laseb mööda küla ringi, kodus söövad hiired silmad peast, aga kassipoegi ega kitsetallesid põle mette olnd. Neh, oleks toond ühe ematse looma, see rohkem kodune ja viidsib rotta taga aada.

(Jünaadu Jün, Hiu Leht, www.hiiumaa.ee, 30.06.2009)

KORDAME!

1. Mille poolst erinevad suuline ja kirjalik kõne? Too näiteid.
2. Mis on släng? Too näiteid õpilasslängist.
3. Mis on murre?

4.1

Suuline ja kirjalik tekst

Kuidas keelt kasutada, sõltub suhtlusolukorrast ja sellest, kes on suhtluspartnerid. Kodus räägime ema-isaga ühtmoodi, vanaema-vanasaga pisut teistmoodi. Koolis sõpradega suhtlemine erineb õpetajatega suhtlemisest. Igapäevasuhtluses kasutatakse **kõnekeelt**. Kõnekeel on vaba ja piiranguteta, võib kasutada slängi ja keeleendeid, mis pole kirjakeelsed.

Koolis õpitakse **kirjakeelt**. Kirjakeel on normeeritud, reeglipärane keel, mis arvestab keelehooldajate soovitusi. Tänapäeval kasutatakse kõnekeelt ka kirjalikul suhtlemisel, nt MSNis, noortele suunatud raamatutes. Kirjakeelt kasutatakse aga ka suulisel suhtlemisel, kui on tegemist ametliku olukorraga, nt ametiasutustes asjaajamiseks.

Harjutus 70

Loe läbi katkend Hendrik Relve Gotlandi-jutustusest raadio-saates „Kuula rändajat“. Võimaluse korral ka kuulake saadet Vikerraadio kodulehelt (vikerraadio.err.ee). Pärast lugemist arutage klassis, mis on kõnekeele tunnused ja tooge tekstist näiteid.

Kirjakeel – keele ühtsaim kuju, kirjutatud tekstide keel.

Kõnekeel – kõneldav, vaba ja piiranguteta keel, suulisel kõnes kasutatav keel

Ja kui Gotlandi saarele rännata, siis keskaja teema on seal igal juhul väga tähtis ja oluline. Kas või sellepärast et praegusel ajal on Gotland kuulus just oma keskaja festivalide poolest ja seal käib ka päris usinasti eestlasi igal aastal. Nii et kahtlemata Gotlandil on väga huvitav ajalugu, aga teistpidi ka sealne loodus on väga huvitav. Ja eks meiegi valisime siis oma Gotlandi rännaku jaoks just sellise aja, et saaksime loodust näha, aga saaksime osa ka sellest kuulsast keskaja festivalist.

Ja noh, tänapäeval meie läksime niimoodi, et-et kõigepealt siis autoga sõitsime Rootsi, praamiga, ja sealt teise praamiga Gotlandile. Ja me olime kohal, noh, vähem kui 24 tunniga. Nii et see on suhteliselt kerge.

Ja kummaline küll, et-et võib-olla tuhat aastat tagasi suudeti hea pärituulega selline reis umbes sama kiiresti teha Eestist Gotlandile. Et sellele viitavad kas või vanad Hiiumaa ja Saaremaa nimed, mis Rootsis kasutusel on, et näiteks

4 Selles peatükis

- võrdleme suulist ja kirjalikku keelt;
- koostame kõne ja harjutame esinemist;
- õpime kasutama suurt ja väikest algustähte ning vormistama pealkirju;
- loeme, missuguste harrastustega tegeldakse.

Saaremaad nimetatakse Rootsis tänase päevani Õseliks ehk siis õsasaareks. Ja et Hiiu- ja Saaremaad jälle Dagöks ehk päevasaareks. Ja see näib justkui viitavat sellele, et- et umbes, noh, nii öö või päeva või ööpäeva võis Gotlandilt nendele saartele jõuda.

Ja noh, tegelikult see võib-olla päris nii kiiresti ei käinud, aga päris kindel on küll see, et Gotlandi ja Saaremaa ja samuti Hiiu- ja Saaremaa vahemaad on ikka suhteliselt väikesed. Nii et, noh, Saaremaa ja Gotlandi vahe on umbes 200 kilomeetrit ja isegi natuke vähem, jah- ja Hiiu- ja Saaremaa vahemaad on umbes 300 kilomeetrit. Ja pole kahtlust, et kusagil keskajal või ka pärast seda käis ikka päris tihe purjetamine nende saarte vahel. Ja see oli see Hansa Liidu aeg kolmeteistkümnes-kuueteistkümnes sajand, sest kõik need alad kuulusid siis Hansa tee sisse.

Ja huvitav on ka see, et ju eesti keeles on Gotlandi kohta olemas ka täiesti eestikeelne nimi,

Harjutus 71

Koostage pinginaabriga dialoog, kus 8. klassi õpilane räägib kas sõbra, vanavanemate või õpetajaga ühel järgmistest teemadest. Esitage dialoogid kogu klassile. Arutage klassis, missugust sõnavara tuleks kasutada järgmistest olukordadest rääkides, arvestades vestluspartnerit.

- Uus põnevusfilm
- Autoavarii
- Korvpallivõistlus
- Nädalavahetus
- Lemmikansambli kontsert
- Kodune töö keemias

Släng – mingi ühis-
konnarühma kõne-
pruuk. Rohkesti slängi
kasutavad tavaliselt
õpilased.

Keele ja murde vaheline piir on üsna hajus. Tihti arvatakse, et murre on suuline, keel aga kirjalik või et murre on omane pigem maapiirkonnale, samas kui keel on linlik ja normeeritud nähtus. Üheks keele ja murde vaheliseks määraavaks kriteeriumiks võib pidada ka vastastikust arusaamist: eri murrete kõnelejad saavad üksteisest aru, kuid eri keelte kõnelejad ei saa. Tegelikult ei kehti kindlalt ükski neist tingimustest.

Harjutus 73

Töötage rühmades ja uurige Võru Instituudi ning Kihnu Kultuuri Instituudi kodulehekülgi (www.wi.ee ja www.kihnuinstituut.ee).

- Millega instituut tegeleb? Millal on see loodud? Kes on eestvedajad?
- Missugust keeleinfot kodulehel saab: kas on keelealaseid artikleid, sõnastikke ja mida need pakuvad, kas on juttu ajaloost, kas keelt õpetatakse koolis?
- Mida on tehtud kirjaluks keelekuju loomiseks? Missuguseid raamatuid on välja antud?
- Kuivõrd on võru tekst või kihnu sõnad teile arusaadavad? Argumenteeri, kas tegu on keele või murdega.

see on Ojamaa. Ja seda teati alati, et Ojamaa tähendab Gotlandit. Ja tegelikult ka pärast selle Hansa tee hääbumist oli ju veel niimoodi, et- et kuskil kuueteistkümnendal-seitsmeteistkümnendal sajandil oli ju nii nagu kogu Eesti olid ka Hiiu- ja Saaremaa üks osa Rootsi riigist, nii nagu ka Gotland, ja ka siis käis väga tihe igasugune ühendus, nii kultuuriline kui- kui kaubanduslik, nende saarte vahel. Nii et- et selles mõttes on neil väga palju ühist, Saaremaal ja- ja Gotlandil näiteks. Ja huvitav on ju see, et Gotland ei ole mitte ainult Rootsi suurim saar, vaid ta on ka Läänemere suurim saar, kui jätta kõrvale need Taani väinades asuvad Taanile kuuluvad saared. Siis- siis siin Läänemere põhjaosas on Gotland kõige suurem saar ja ja tegelikult Saaremaa on praktiliselt sama suur. Noh, ta on ühe kaheksandiku võrra väiksem kui Gotland. Et selles mõttes nagu tõelised sõsarsaared.

(vikorraadio.err.ee/holid?main_id=1044251, kuulatud 21.02.2010)

Harjutus 72

Koostage pinginaabriga oma slängisõnastik.

- Kirjutage nii palju slängisõnu, kui teile meelde tuleb.
- Kirjutage iga sõna juurde seletus.
- Reastage sõnad tähestikulises järjekorras.
- Võrrelge oma slängisõnastikku klassikaaslaste omaga ja vajaduse korral täiendage seda uute sõnadega.

Murre – mingile piirkonnale omane allkeel. Paikondlik eripära tuleb välja suulises pruugis, kirjas kasutatakse murret hoopis harvem.

Harjutus 74

Tõlgi Hiiu murdes tekst kirjakeelde.

Oli värki...

Va Mere Mare kirjutas, et ta käis täikal. Ma metlesi, et lehe ka täikale, et kuupäev jo see. Neh – aga kos sa vanamoori paned?

Agaga nagu välg selgest taevast – taal oli taris Kärdel käia ja ega ta mind senna seltsi äi kutsund. Sedasi ma siis läksigid Kassari – neh, ikka täikale. Ma vetsti seltsi ka mõne vana ukسلuku ja hobuse suuraud ja vana kõbla ja veel natust vehe muud värki. Ma metli, et suuraud kuluvad ee va moorile, kis kiila poole kõõridab vei oopis mõne noorigu mihele...

Agaga kui ma kohale sai, oli kauplemine juba käimas. Agaga vihma akas jälle sadama. Äi via nendel mette – kohe vihm ka platsis.

Eks mõned olid siis ka seltsimajja sisse kolind, agaga mes see pisune sabin ikka teeb – ma jähi ikka välja – tore oli vaadata, mis inimesed keike ostsid ja müüsid. No oli ikka palju vanakraamiküünlajalgu, seamolde, vasigukappasid, panne, potte ja igasuguseid muid nätsiguid, neh ja võtmeid ja raamaduid ja... Senna mihe juures oli kohe saba – neh, eks oli vägede uvitav.

Ja müüdi nõusid ja riidekraami ja jalavarje ja lilletaimi ja... Agaga Mere Mare't põlnd mette – ma oleks taa kääst ikka vanamoorile kassipoja viind, meite vana Ints laseb mööda küla ringi, kodus söövad hiired silmad peest ee, agaga kassipoegi ega kitsetallesid põle mette olnd. Neh, oleks toond ühe ematse looma, see rohkem kodune ja viidsib rotta taga aada.

(Jüriaadu Jüri, Hiiu Leht, www.hiiumaa.ee, 30.06.2009)

KORDAMEI!

1. Mille poolt erinevad suuline ja kirjalik kõne? Too näiteid.
2. Mis on släng? Too näiteid õpilasslängist.
3. Mis on murre?

Näiteid auhinnatud õpikutest

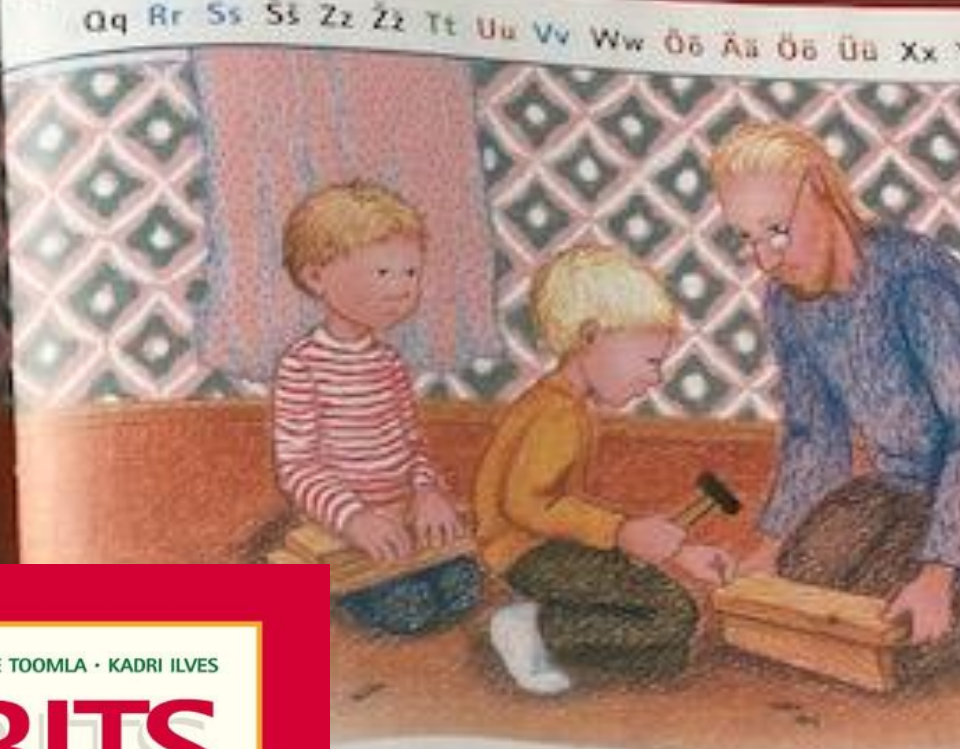
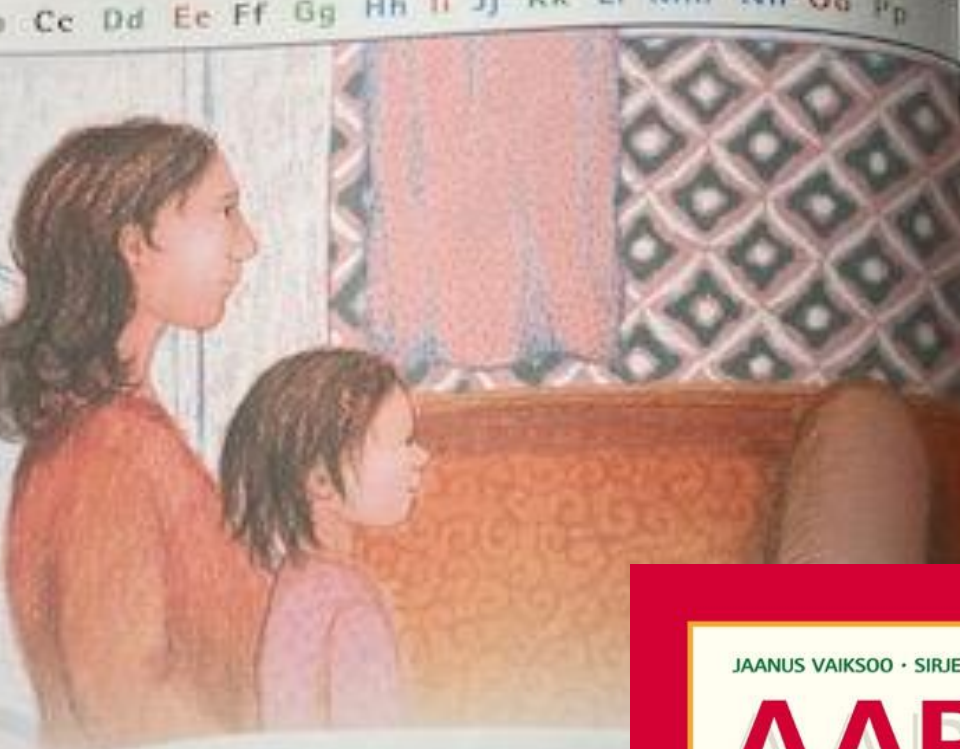
Jaanus Vaiksoo, Sirje Toomla, Kadri Ilves. Ilus emakeel. Aabits (BESA pronks)

Reet Bobõlski, Helin Puksand, Margit Ross. Punkt. 6. klassi eesti keele õpik (BELMA hõbe ja Eesti kasvatusteaduslike tööde riiklik konkursi õpikute kategooria võitja)

Reet Bobõlski, Helin Puksand, Margit Ross. Peegel. 9. klassi eesti keele õpik (BELMA hõbe)

Helin Puksand, Margit Ross. Johannes 1. Gümnaasiumi eesti keele komplekt (TLÜ aasta parimad publikatsioonid: parim üldharidus- või kõrgkooliõpik)

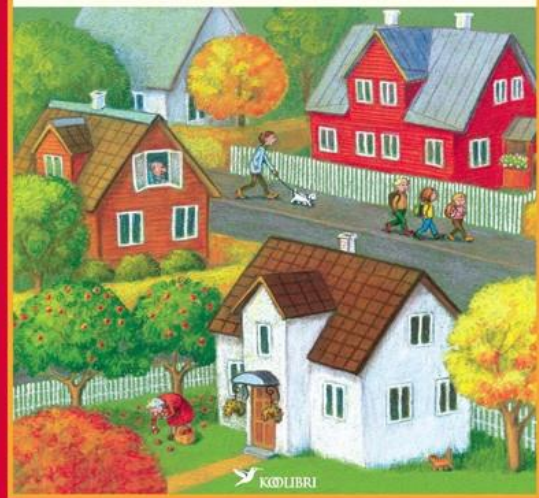
BELMA – *Best European Learning Material Awards*

JAAGUP MEISTERDAB KASTI.
 TA LÖÖB HAAMRIGA NAELA LA
 NAEL LÄHEB KÖVERAKS.
 „Ole ettevaatlik!” hoiatab isa.
 „Ma õpetan sind.” Isa võtab ha
 „Ai-ai-ai! Lõin otse näpu pihta
 „Andke siia,” ütleb Kaspar. „Ma
 Kaspar võtab haamri ja lööb na
 „OI-OI-OI! MU PÖIAL!” OIGAB V

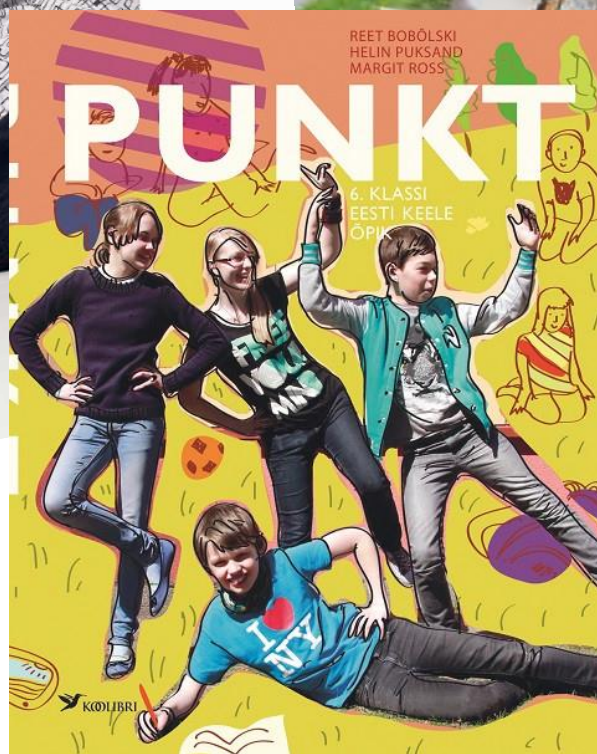
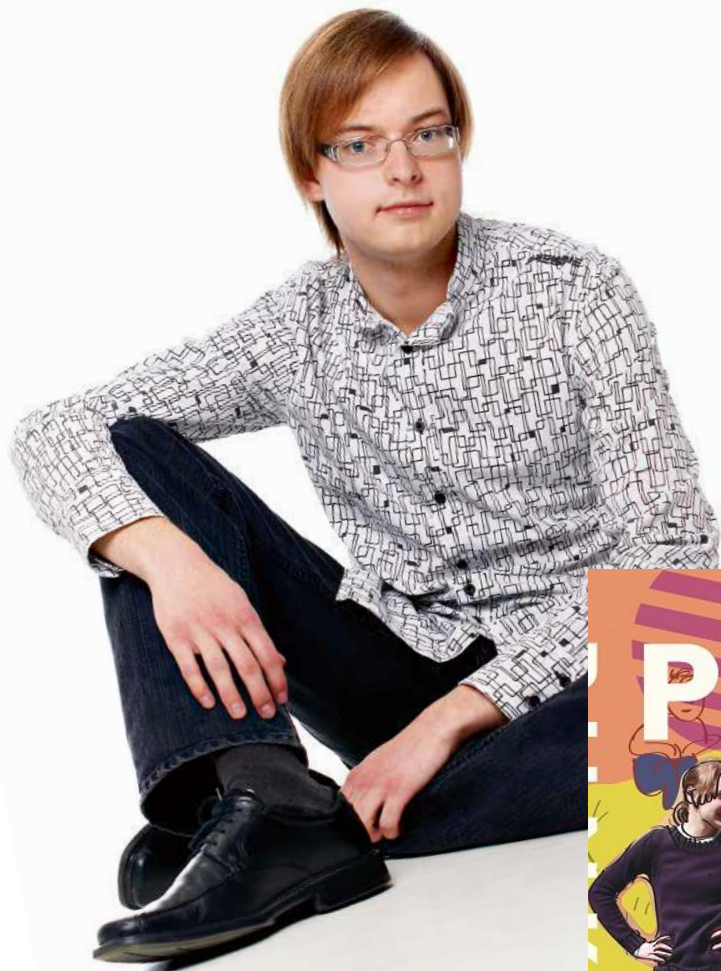
JAANUS VAIKSOO • SIRJE TOOMLA • KADRI ILVES

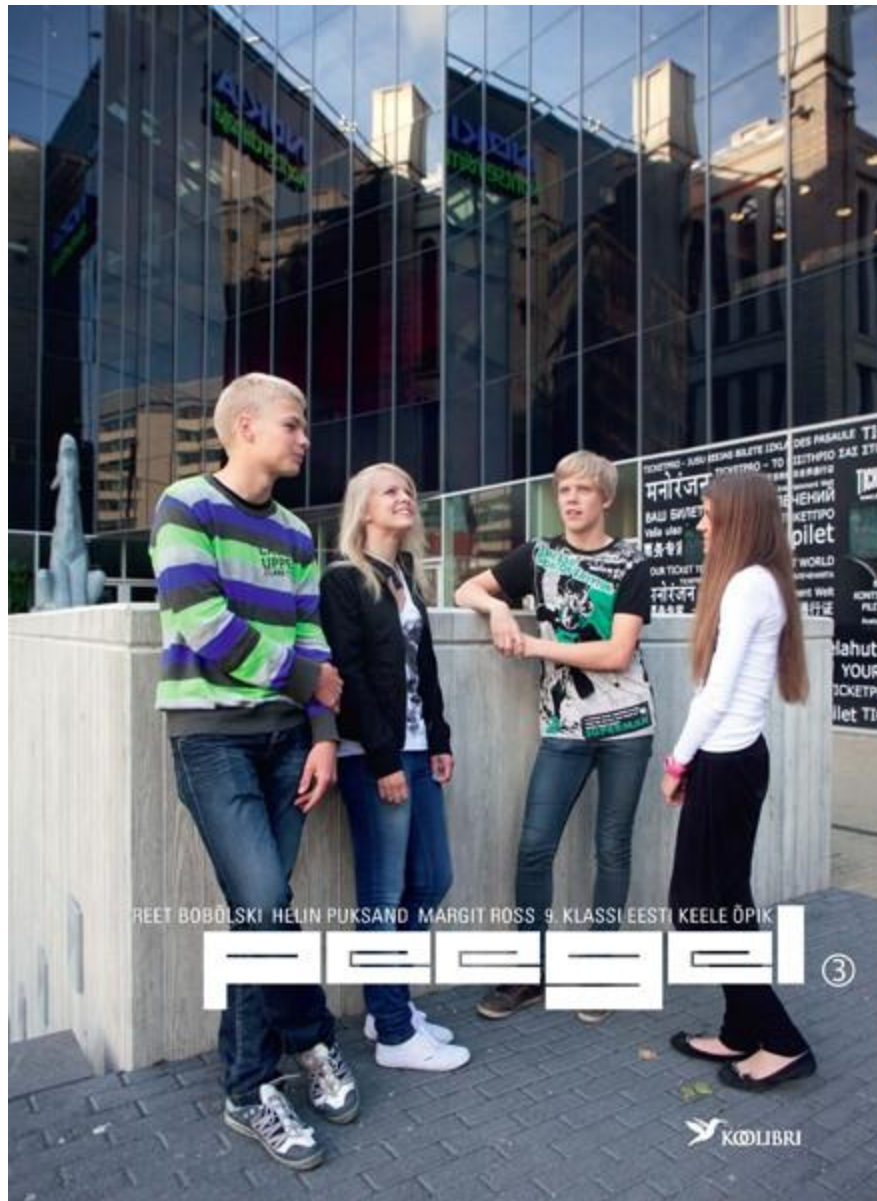
AABITS

KODILIRI

Teisest toast tulevad ema ja Teele.
 „Mis teil siin juhtus?” imestavad nad.
 Ema läheb Jaagupile appi. Jaagup hoiab
 lauajuppe ja ema toksib haamriga naelu.
 Üheskoos saab kast varsti valmis.
 LL ON ILUS. ISE TEHTUD, HÄSTI TEHTU
 spar võtab kasti kätte ja uurib seda
 nemalt. Ta pillab kasti kogemata ma
 egi karjatab. See on isa. Talle kukkus
 st varba peale.

REET BOBOLSKI HELIN PUKSAND MARGIT ROSS 9. KLASSIEESTI KEELE ÕPIK

FEEL ③

 KOLIBRI

4.2

Foto

Harjutus 71

Vaata lüüfotomistist tehtud ambliku fotot, nii et kaksid selle kõrval oleva teksti asjalgu tänni.

- Kuidas sa amblikoos sahtud? Meenuta mõni siikliku kogemust, mis on saotud amblikoaga.
- Loe nüüd ka teksti. Kas see mõnitas kuidagi sinu salitanist? Mis mulje tekkisid tekstist ja üliühelkusest?

HEIDAMBLIK ('Delmiesia jml'raus) on kõige suurem aridak, keda teists leida võib. ta kasvab putukateedlaste arvatus kuni 7 cm ruurasaks, aga mitteputukateedlastel on teinud kumklastest isegi 12 cm ruurasaks isendi. Ta ei koo võrku ja teinaks püüab siiklaid, koonnapoegi ja kalamaime. Pildile püütud elukas veetis lobusalt terve suve ühes kinnises. Tavaliselt istus ta ühel kindlal rehvalehel ja kuni kilean teha jälle pildista ma. oli teinud siin mõis pusestina. Kuna see amblik on vaimeine kinnitama ka maada vett, siis tahtas loomulikult tein teada veepinnal. Kõik eluka kõrraga tein kinnised lõppend luga selega. et ta lüüasid kullud peitu pugest. Loomulikult siis, kui seda oodata ei ootunud, oli ta mingil plevil keset kinnist. püües püües mingi aini oli õige objektiv ees. Nii see püü teinud nägi – „Püües tein“.

- Mis amblika tekstile lihtsasti püüsin, kogu üliühelkuse värving? Toon näitaks sonu või mõni (osa) aasa.
- Mida nimetab autor oma foto „Püües tein“? Kus sa pildil püües teinid nädal ja mis see on? See on lüüasfoto, mille asemel võiks olla püües tein. Mis sauguse vaatonurga loob „Püües tein“ ja mis lüüasanna tal foto juurde on?

Harjutus 72

Kogu „Püües“ püües teinid on väga palju püües teinid fotodelle.

Uuri, mis sauguse funktsiooniga fotodid on selles ü. Mida aarti keele õpikus. Mis mulje sulle need fotod jätavad? Miks?

Tänapäeval on väga sageli inimeste huvialade fotograafia. Tehnika kiire arengu tõttu muutub fotograafia üha enam üha enam lihtsaks ja kiireks.

Fotod peetakse kõigest pildi liikidest kõige täpsemaks. Oma olemuselt on fotograafia ühe mitmekülgse meedium, mis on üha enam kui? Täpsemaks sõltub jooksul väga palju muutunud. Kõige foto tehnikate võimustus on muutunud ka fotodelt saadav visuaalne teave.

- Kas foto on pigem kunstiteos või mõju teostav vahend? Mis sauguna roll on foto filmi ja videomedia kõrval? Kas niisuguse tegevuse kas fotograafina võib endis ka mingid ohte peita? Arutlege nende küsimuste üle klassis.

MIDA ARVESTADA TEKSTI JUURDE FOTOT VALIDES?

1. Vali või tee foto, mis on tekstiga kooskõlas, rõhutab seda, mis on tähtis, ja loob sobiva meeleolu.
2. Vahel on pildil ilusama lihtsasti lihtsasti äratada. Saadidid või või tee foto, millel kujutatu on mingis mõttes ebaharilik: vastandet, pakub tavatu vaatenurga, lihtsasti.
3. Foto peab olema eadiline: pildil kujutatud inimesi ei tohi isiklikult rõhutada. Vähihugi kohustus kama küll nõndoleiba oma töös seda fotot kasutada.
4. Mida fotoi koostamiseks on võimalikult vana, kas võimalik on teinud sõnu just ees, mida eesvid, ja lihtsasti ära tarbota teust, juhul kui see pole oluline või sagab.
5. Arvasta foto tehniliste parameetritega: kui pilt pole küllalt kval teinud, siis teinud teinud teinud ei teinud.
6. Kirjuta fotodelle allkirjad (kui kasutad neid nähtaks oma kinnistidest).

Harjutus 73

Uuri internetist või mõnest muust allikast, mis saugused on olnud fotograafia arengu olulisemad verstapostid. Koosta kõigepealt 8–10 punktiga loend ja seejärel kirjuta paarileheküljelise ülevaade.

Et mõista aeglast olu, et ajakirjanduses kasutatakse lugude mõjutsimeks] mitmesuguseid võtteid: esialgu keelevahendeid kasutades seeb kuulajat või lugujat soovitud suunas mõjutada.

- Arutlege, kuidas on võimalik foto abil inimest soovitud valguses näidata, tantsust soovitud muljet jätta. Kas Harjutus tekitab tava mõne nähtis niisuguse olukorra kohta?

Lõimitud keelekursused

Gümnaasiumi eesti keele
kuus kohustuslikku kursust

- Johannes 1: Keel ja ühiskond
- + Praktiline eesti keel I
- Johannes 2: Meedia ja mõjutamine
- + Praktiline eesti keel II
- Johannes 3: Teksti keel ja stiil
- + Praktiline eesti keel III

Mõttejärg

essee/proosatekst

- aktuaalne teema
- erisugused žanrid, tekstiarendustüübid ja ülesehitusvõtted

luuletus

- edasiarendus/variatsioon

TARKUS TULEB TASAPISI

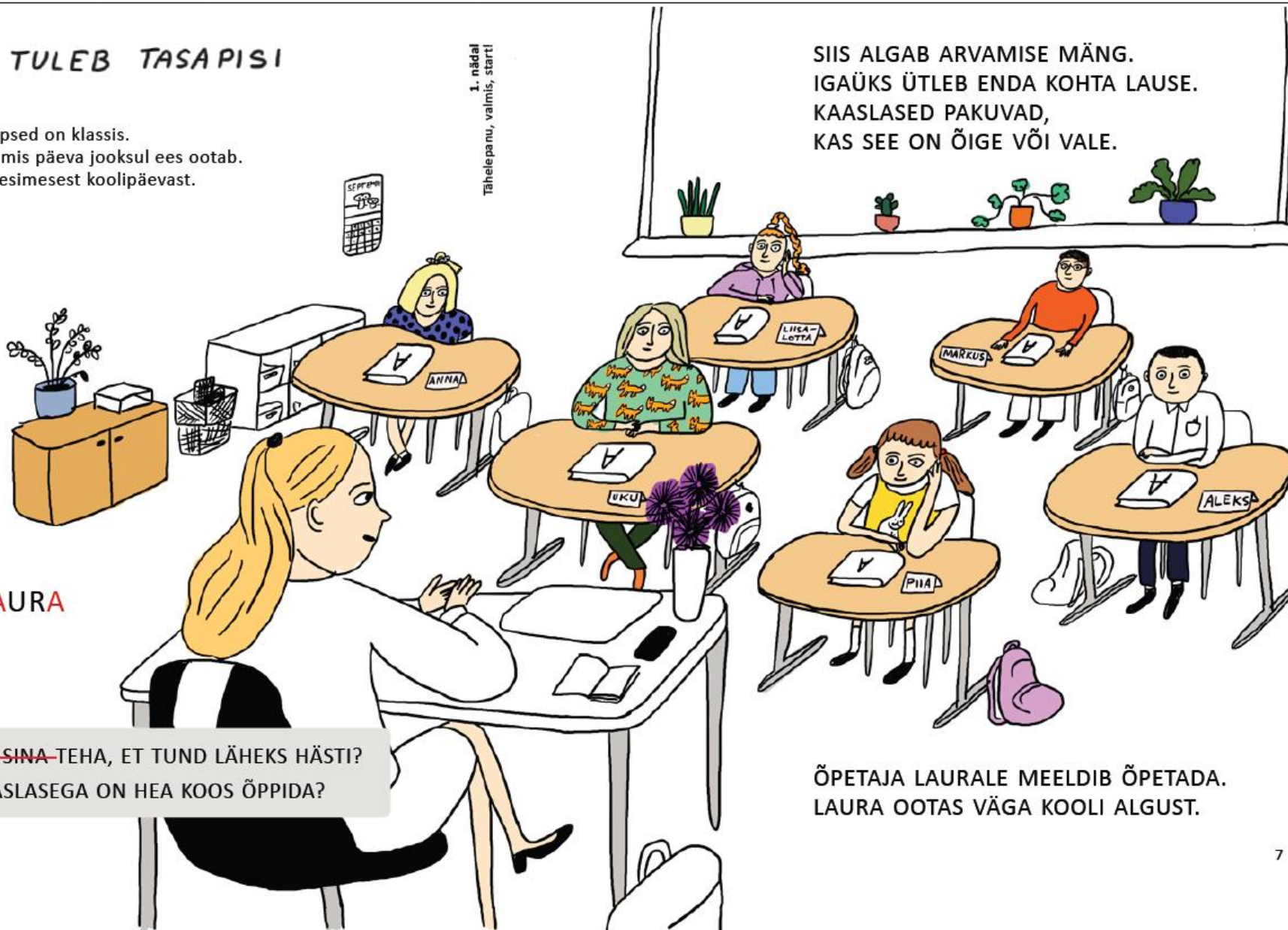
Koolikell heliseb.
 Õpetaja Laura ja lapsed on klassis.
 Räägitakse sellest, mis päeva jooksul ees ootab.
 Jagatakse mõtteid esimesest koolipäevast.

ASTER
 AKEN
 AABITS

KAPP
 KLASS
 VAAS

ANNA
 ÕPETAJA LAURA
 AASTA

1. nädal
 Tähelepanu, valimis, start!

SIIS ALGAB ARVAMISE MÄNG.
 IGAÜKS ÜTLEB ENDA KOHTA LAUSE.
 KAASLASED PAKUVAD,
 KAS SEE ON ÕIGE VÕI VALE.

- MIDA SAAD ~~SINA~~ TEHA, ET TUND LÄHEKS HÄSTI?
- MILLISE KAASLASEGA ON HEA KOOS ÕPPIDA?

ÕPETAJA LAURALE MEELDIB ÕPETADA.
 LAURA OOTAS VÄGA KOOLI ALGUST.

Aitäh kuulamast
ja kaasa mõtlemast!